Eglė Rimkienė, Evelina Mačiokaitė, Simonas Sprindys

Kaštaunalių kapinynas

2022 m. buvo vykdomi Šilalės rajone esančio kelio Laukuva–Treigiai–Kaštaunaliai–Šilalės plentas kapitalinio remonto darbai. Apie 190 m ilgio atkarpa (apie 1480 m^2 dydžio rekonstrukcijų ploto) kirto saugomą Kaštaunalių kapinyno (UK 6815) (Šilalės r., Laukuvos sen.) teritoriją, todėl suplanuotų darbų vietoje buvo atlikti žvalgomieji tyrimai. Jų metu ištirtos 3 10–14 m^2 dydžio perkasos, iš viso 34 m^2 plotas (1 pav.).

1 pav. Situacijos planas: 1 – 2022 m. ištirtos perkasos; 2 – numatyto rekonstruoti kelio zona; 3 – 1974–1975 m. atlikti tyrimai; 4 – Kaštaunalių kapinyno (UK 6815) riba. E. Mačiokaitės brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – trenches excavated in 2022; 2 – the work zone of the upcoming road reconstruction; 3 – areas excavated in 1974–1975; 4 – the boundary of Kaštaunaliai cemetery (UK 6815).

Apie Kaštaunalių kaime randamus archeologinius dirbinius žinoma nuo XIX a. pradžios, bet rimčiau kapinynu susirūpinta tik XX a. 7–8 dešimtmečiais. 1974–1975 m. vykdytų tyrinėjimų metu (V. Statkevičius, L. Vaitkunskienė) kapinyne bendrai ištirtas apie 250 m^2 plotas, jame atidengta 40 kapų, datuojamų VII–VIII a. Nustatyta, kad vyrai laidoti galvomis į ŠR, o moterys – į PV mediniuose karstuose su įkapėmis. Daugeliu atvejų skeletai neišlikę, nebent labai fragmentiškai arba tik tos skeleto dalys, kurias dengė žalvariniai dirbiniai. Neatmetama ir tikimybė, jog kapai galėjo būti ne tik suardyti XX a. vykdytų įvairios paskirties žemės judinimo darbų metu, bet ir apiplėšti. Iš viso tyrimų metu surinktos 144 įkapės: darbo įrankiai, ginklai, gintariniai karoliukai, žalvariu kaustyti geriamieji ragai, apgalvių audeklo liekanos, žalvariu puošti diržai. Laidojant diduomenės vyrus aukoti žirgai – jų nukirstų galvų kaukolių rasta šalia mirusiojo (*ATL 1974 ir 1975 metais*, 1977, p. 98–105).

2022 m. tyrimų metu **perkasoje 1** nuo paviršiaus iki 50–90 cm gylio tirtas maišyto pilkšvo ir rusvo grunto su šaknimis sluoksnis be radinių. Sluoksnis, tikėtina, suformuotas XIX (?)–XX a., formuojant kelio per Kaštaunalius atkarpą. Perkasos Š dalyje sluoksniai iki pat įžemio suardyti XXI a., įrengiant elektros tinklų trasą. Apie 55–60 cm gylyje, didžiojoje perkasos dalyje, atidengtas apie 20 cm storio pilko grunto sluoksnis be radinių. Tai greičiausiai buvęs pirminis paviršius. Rusvo smėlio įžemis perkasoje pasiektas apie 75–90 cm gylyje. Šiame horizonte, 85–90 cm gylyje, išryškėjo *kapo 41* kontūras (kapų numeracija tęstinė). Duobė ovalo formos, apie 148x80 cm dydžio, orientuota V–R kryp-

timi (96˚–276˚). Palaikų duobėje nerasta, tačiau jos R dalyje aptikta keletas įvijų su vilnonių siūlų liekanomis ir įvijinių žiedų fragmentai. Kadangi kapas atidengtas po esamais elektros tinklų ir kelio perkasimais, manytina, kad palaidojimas suardytas (galbūt savo laiku ir apiplėštas (?)).

Perkasoje 2 po 20–40 cm storio velėnos ir dirvožemio su šaknimis sluoksniu atidengtas 20–70 cm storio (gilėja Š–ŠV kryptimi esamo Kaštaunalių kelio link) maišyto pilkšvo ir rusvo grunto su pavienėmis šaknimis sluoksnis. Jame radinių nerasta, bet tikėtina, kad sluoksnis suformuotas kelio įrengimo metu, nukastą gruntą supilant jo pakraščiuose. Maždaug 40–65 cm gylyje perkasos P ir PR dalyse pasiektas apie 5–30 cm storio pilkšvai rusvo smėlingo grunto sluoksnis be radinių. Manytina, kad tai – buvęs žemės paviršius. Apie 60–95 cm gylyje atidengtas įžemis – rusvas smėlis. Šiame horizonte, perkasos PR kampe, išryškėjo duobės paviršius. Jos preparavimo metu, P perkasos sienelėje, atidengtas ašmenimis į žemę įsmeigtas įmovinis kirvis (2 pav.), kuris suponavo, jog tai – kapo duobė. Jai visiškai atidengti suformuota apie 4 m^2 dydžio išpjova, kurioje apie 60–70 cm gylyje atidengti likusios duobės kontūrai – *kapas 42* (3 pav.). Kapo duobė 185x80 cm dydžio, stačiakampio užapvalintais kampais formos, orientuota ŠR–PV kryptimi (55 ˚–235˚), apie 14–16 cm gylio. Preparuojant duobę, jos V–PV dalyje (tikėtina, kojų srityje) aptikta VII–VIII a. žalvarinių ir geležinių dirbinių: geriamojo rago apkalo lankelis su organikos liekanomis ir grandinėlė (4 pav.), dviejų geležinių žąslų fragmentai. Palaikų duobės vie-

2 pav. Perkasoje 2 aptiktas įmovinis kirvis in situ ir iškeltas. J. Sadausko ir R. Sprindžio nuotr.

Fig. 2. A socket axe from Trench 2 in situ and post-removal.

3 pav. Perkasos 2 išpjovoje fiksuota stratigrafija ir dugne atidengtas kapo 42 kontūras. J. Sadausko nuotr.

Fig. 3. The stratigraphy recorded in the extension of Trench 2 and the cut of Burial 42 exposed at the bottom.

0 5 cm

4 pav. Kape 42 aptikti geriamojo rago apkalo ir grandinėlės fragmentai in situ ir iškelti. J. Sadausko ir H. Sakalausko nuotr.

Fig. 4. Fragments of drinking horn fittings and a chainlet from Burial 42 in situ and post-removal.

toje nerasta, tačiau, atsižvelgiant į įkapes, tikėtina, jog tai – vyro kapas. Be to, aptikti žąslų fragmentai leistų teigti, kad kartu su mirusiuoju buvo palaidota ir žirgo galva. Tai dažnas reiškinys VII–VIII a. žemaičių kapinynuose – panašių palaidojimų su žirgais aptikta ir to paties laikotarpio Požerės kapinyne (Šilalės r., Paežerio k.). Dažniausiai jie dėti mirusiojo galvos srityje, išskirtiniais atvejais – prie kojų (Tautavičius A. Požerės plokštinis kapinynas, *LA*, 1984, t. 3, p. 93–118). Kadangi kape nei žmogaus, nei arklio skeleto liekanų nerasta, atsižvelgiant į bendrą kapinyne vyraujančią laidojimo tendenciją, manytina, kad mirusysis turėjo būti orientuotas galva į ŠR. Tokiu atveju žirgo galva kape dėta mirusiajam prie kojų, o tai būtų pirmasis toks atvejis Kaštaunalių kapinyne.

Perkasoje 3 po paviršine velėnos danga iki 0,4–1 m gylio tirti maišyto grunto sluoksniai, suformuoti XX a. įrengiant kelio trasą ir pakelės griovius. Giliau buvo pasiektas įžemis – rusvas žvyras su įvairaus stambumo akmenimis, giliau pereinantis į gelsvą ir rusvą smėlį. Radinių ar struktūrų, kurias galėtume sieti su kapinynu, šioje perkasoje nerasta.

Tyrimų metu rasta ir inventorinta 12 VII–VIII a. datuojamų radinių, jie perduoti LNM.

Kaštaunaliai Cemetery

In 2022, a field survey was carried out in Kaštaunaliai cemetery (western Lithuania, Šilalė district), at the site of upcoming road reconstruction works. Three trenches measuring 34 m^2 in total were excavated (Fig. 1). Trenches 1–2 revealed several grey sandy soil pits at the natural soil horizon (Fig. 3) which contained copper-alloy and iron artefacts associated with Kaštaunaliai cemetery (Figs. 2, 4). Past excavations determined that human remains survive poorly in this cemetery and, although the fill of the pits contained no human remains, two out of three features with artefacts in their fill were identified as burials. They were designated Burials 41 and 42, in accordance with the established numbering system.